

WHISTLEBLOWING OCH WEBBEN

// WIKILEAKS – ETT BARN AV SIN TID //

Få organisationer har varit lika mycket i rubrikerna den senaste tiden som Wikileaks. Med en karismatisk ledare och stora avslöjanden har Wikileaks garanterat sig otaliga spaltmetrar med utrymme. Genom att kombinera hacker-kultur med whistleblowing har Wikileaks gjort sig själv till en potent medieaktör

Text: Peter Sjöholm

Grunden till Wikileaks ligger just i dessa två fenomen, kombinerat med webbens snabba utveckling. För första gången någonsin är det möjligt att nå miljarder människor, trots begränsade resurser. Förutsättningarna för Wikileaks skapades ändå betydligt tidigare.

Speciellt i USA har *whistleblowing* – att påtala oegentligheter, främst genom att läcka information till media, en lång tradition. År 1971 avslöjade *The Pentagon Papers* hur flera presidentadministrationer på olika sätt hade fört det amerikanska folket bakom ljuset. Ett år senare läckte pseudonymen *Deep Throat* avslöjanden om Nixon-administrationen i vad som kom att kallas för *Watergate*-skandalen. Läckor har också inträffat i andra länder. En stor del av IB-avslöjandet i Sverige 1973 byggde på läckt information och 1986 läckte den israeliske kärnfysikern **Mordechai Vanunu** information om landets kärnvapenprogram till brittiska tidningar. En mera modern incident inträffade 2003 då källkoden till företaget *Diebolds* elektroniska röstningsmaskiner läcktes. Forskare kunde sedan påvisa att maskinerna led av flera olika säkerhetsproblem.

Hacker-kulturen har å sin sida länge innehållit anti-auktoritära element och samtidigt betonat kollektivet. *The Hacker Manifesto*, författat av **Loyd Blankenship** år 1986, har länge varit en hörnsten inom kulturen och ger en viss sorts inblick över hurdan etik rörelsen bygger på: "Ja, jag är en brottsling. Mitt brott är nyfikenheten. Mitt brott är att döma folk efter vad de säger och tänker, inte efter hur de ser ut. Mitt brott är att vara smartare än ni, något ni aldrig kommer att förlåta mig för.

Jag är en hacker, och det här är mitt manifest. Ni kan förhindra den här individen, men ni kan inte stoppa oss alla... när allt kommer omkring, är vi alla lika."

Grundtanken, att teknologi kan användas för att utöka människors förståelse och för att försvara frihet, syns också i *Wikileaks* organisation.

Wikileaks hade ändå inte kunnat uppstå utan webbens tillkomst. Den globala uppbyggnaden innebär att enskilda aktörer kan vara mycket svåra att blockera. *Wikileaks.fi* skickade till exempel i ett skede trafik från Finland, via Danmark till Sverige och därifrån ännu vidare till Frankrike. Det är i många fall enkelt att flytta virtuell verksamhet från ett land till ett annat, och det stora antalet företag som erbjuder webbtjänster gör att det ofta går att hitta någon att samarbeta med.

THE NET

interprets censorship as damage and routes around it.

- John Gilmore

Dessa tre faktorer kan alltså ses ligga som grund för *Wikileaks*; *whistleblowing*, hackerkultur och webben. Då *Wikileaks* huvudserver förra hösten slogs ut i en attack, kom hundratals frivilliga till hjälp och erbjöd serverutrymme. Tack vare dessa privatpersoner kunde därmed materialet spridas ut över en stor mängd servrar, vilket betydligt försvårade eventuella framtida attackförsök. Kollektivet kom alltså till hjälp, för att försvara den fria informationen. **John Gilmore**, en av grundarna till *Electronic Freedom Frontier* konstaterar följande; "The net interprets censorship as damage and routes around it." (Webben tolkar censur som en skada och dirigerar om trafiken.) Då material en gång har lagts ut på webben är det ytterst svårt att få bort det, speciellt om flera personer är måna om att sprida informationen.

Trots att *Wikileaks* har fått mycket uppmärksamhet finns det mycket lite information om hur organisationen är uppbyggd. Enligt *Wikileaks* egen uppgift är kring 1 000 frivilliga

involverade i olika roller. Personligen upprätthåller jag domänen *Wikileaks.fi* och ser till att den leder rätt, men har trots det träffat någon högre upp i näringskedjan. Utöver mig finns det några andra i Finland som upprätthåller domäner eller servrar med kopior av *Wikileaks* material; bland annat *Piratpartiet* och tidningen *Voima*.

WIKILEAKS

Internationell NGO som tar emot hemliga/privata dokument och sedan publicerar dem, utan att uppge sin källa. Enligt egen uppgift har *Wikileaks* publicerat över en miljon dokument. Organisationen har varit aktiv sedan 2006.

De legala aspekterna kring *Wikileaks* har debatterats flitigt och organisationen har i flera omgångar anklagats för att bryta mot lagen. Både politiker och kolumnister har krävt hårda åtgärder mot både *Wikileaks* och organisationens grundare **Julian Assange**. En analys utförd av **Trevor Timm** vid The New York Law School pekar ändå på att Assange inte har brutit mot amerikansk lagstiftning. Den amerikanska lagen är tämligen strikt då det gäller att publicera läckt information; endast genom att publicera hemlig information som rör kärnkraft eller -vapen, hemliga agents identitet och en rad smala kategorier i stil med kryptografi, gör man sig skyldig till ett brott. En del amerikaner har å sin sida föreslagit att Assange ska åtalas för landsförräderi, vilket inte är möjligt då att Assange är australisk medborgare.

WHISTLEBLOWING

Att påtala oegentligheter eller korruption, oftast genom att läcka information till massmedia.

Däremot är lagen tämligen entydig då det gäller **Bradley Manning**, den soldat som misstänkts ha försett *Wikileaks* med amerikanska diplomatmeddelanden. Om han anses vara skyldig är det i allra högsta grad ett brott som han gjort sig skyldig till.

Wikileaks oklara juridiska ställning har därför lett till andra former av påtryckningar. *Visa*, *Mastercard* och andra finansiella instanser har blockerat penningtrafik till organisationen, *Amazon* sade upp ett serverkontrakt efter påtryckningar från bland annat senator **Joe Lieberman** och då *Wikileaks* hade en server baserad i Frankrike konstaterade landets utrikesminister att det inte var ett acceptabelt ar-

rangemang. Då det inte har varit möjligt att attackera *Wikileaks* juridiskt har påtryckningar alltså riktats mot företag som erbjuder tjänster till organisationen.

De senaste åren har inneburit många upp- och nedgångar för *Wikileaks*. Få organisationer har fått lika mycket synlighet i media som *Wikileaks*, som då organisationen började publicera diplomatmeddelandena. Samtidigt har Julian Assanges personliga juridiska problem lett till att organisationens ursprungliga syfte har hamnat i skymundan. De tekniska och ekonomiska problemen har också tagit mycket tid och energi för organisationen. Flera aspekter kring *Wikileaks* har också lett till att organisationen har förlorat stöd. Vissa av de läckta diplomatmeddelandena har innehållit namnet på informanter, organisationen har vidare kritiserats för att vara för hemlighetsfull och för att fokusera för mycket på dramatik och att köra en agenda i stället för att bara publicera det material de kommer över.

Samtidigt har *Wikileaks* framgångar noterats bland likasinnade. Ett flertal sidor med samma idé, men med lite olika inriktningar har uppstått den senaste tiden. Bland klonerna finns bland annat *Greenleaks*, *Brusselsleaks*, *Indoleaks* och *Balkanleaks* plus två som är speciellt intressanta – *Radioleaks* och *Openleaks*. Då de övriga *whistleblower*-webbplatserna drivs med frivilliga krafter har *Radioleaks* en stark ägare bakom sig – det svenska public servicebolaget *Sveriges Radio*. *Openleaks* har å sin sida skapats som en motpol till *Wikileaks*, av personer som varit aktiva inom organisationen, men tröttnat på hemlighetsmakeriet. *Openleaks* väljer också en annans strategi än *Wikileaks*. I stället för att själva publicera material, fungerar organisationen som en mellanhand mellan medier och personer som vill läcka information.

Fältet har alltså splittrats. Nu finns ett flertal organisationer att välja mellan om man vill läcka information. Samtidigt kvarstår också den metoden som använts i alla tider; Vill man läcka material är det inget som hindrar att man helt enkelt postar det till valfri medieorganisation. Detta förutsätter ändå att det finns medier som är villiga att publicera informationen. I Storbritannien existerar till exempel så kallade "super-injunctions", beslut utfärdade av domstolar som hindrar medier från att rapportera om enskilda händelser och ibland till och med om domstolsbeslutet. Ungern har instiftat en ny medielag som kan leda till böter åt medier som "kränker majoriteten". Samma lag försämrar också källskyddet märkbart. Det är bara två exempel på hot mot den fria pressen. *Wikileaks* och de övriga *whistleblower*-webbplatserna ser alltså ut att fylla en funktion också i framtiden.



Peter Sjöholm är journalist och upprätthåller domänen **Wikileaks.fi**